

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2023. № 11.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.11.39>
УДК 336.14-049.5(477)

К. В. Захожай,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів імені Віктора Федосова, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1001-8012>

Н. В. Рудик,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів імені Віктора Федосова, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4367-0392>

Т. В. Жибер,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів імені Віктора Федосова, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4557-023X>

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ: БЮДЖЕТНА СКЛАДОВА ТА МАКРОЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ

K. Zakhozhai,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance named after V. Fedosov,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

N. Rudyk,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance named after V. Fedosov,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

T. Zhyber,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance named after V. Fedosov,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

FINANCIAL SECURITY OF THE STATE: BUDGET COMPONENT AND MACROECONOMIC FACTORS

Дотримання фінансової безпеки держави є одним з визначальних чинників її незалежності. Суверенітет України в умовах глобалізації і постійної нестабільності соціально-економічних процесів вимагає визначення макроекономічних показників, які впливають на фінансову безпеку держави. Кризові потрясіння посилюють необхідність моніторингу питання фінансової безпеки задля стабілізації ситуації та проактивного реагування на виклики та загрози. Фінансова безпека є надзвичайно складною багаторівневою системою, утвореною рядом підсистем, кожна з яких має свою структуру.

Авторами наведено характеристику основних складових фінансової безпеки держави, що дозволяє виділити ключові фактори макrorівня, які є визначальними при її оцінюванні у будь-якій країні.

Так, визначено, що відповідно до нормативно-правової бази найвагоміший вплив на фінансову безпеку держави належить саме бюджетній безпеці. У контексті цього наведено та деталізовано основні показники, за якими аналізуються макроекономічні фактори, що характеризують фінансову та бюджетну безпеку держави. При цьому вказано їх рекомендовані значення, що підкреслює теоретичну і практичну значимість результатів даного дослідження.

Проведено розрахунок макрофінансових індикаторів бюджетної безпеки держави відповідно до діючої практики. Аналіз показників свідчить про критичний рівень бюджетної безпеки, що загострився через негативний вплив воєнного стану. Розраховано та візуалізовано інтегральний індикатор бюджетної безпеки із врахуванням відповідних нормованих показників. Отримані дані відображають комплексну спадаючу тенденцію, спричинену низкою макроекономічних факторів з їх кумулятивним ефектом через воєнну ситуацію в країні.

Авторами підкреслюється необхідність ефективного управління фінансовою системою з врахуванням макроекономічних чинників та регуляторів фінансової стабілізації економіки, а також забезпеченням її подальшого відновлення. У широкому розумінні ефективна держава – це така країна, яка відстоює власні національні інтереси і забезпечує свою фінансову безпеку, як в сприятливий час, так і в моменти різноманітних потрясінь. Фінансова безпека є критерієм ефективного функціонування

держави. Успіх у стабілізації бюджетної безпеки забезпечить стабілізацію фінансової безпеки країни.

Compliance with the financial security of the state is one of the determining factors of its independence. The sovereignty of Ukraine in the conditions of globalization and the constant instability of socio-economic processes requires the definition of macroeconomic indicators that affect the financial security of the state. Crisis upheavals increase the need to monitor the issue of financial security to stabilize the situation and proactively respond to challenges and threats. Financial security is an extremely complex multi-level system formed by several subsystems, each with its structure.

The authors have given a description of the main components of the state's financial security, which allows them to highlight the critical macro-level factors that are decisive in its assessment of any country.

Thus, it has been determined that, according to the legal framework, the most significant influence on the financial security of the state belongs to budgetary security. In this context, the main indicators are given and detailed, according to which the macroeconomic factors characterizing the financial and budgetary security of the state are analyzed. At the same time, their recommended values are indicated, emphasizing the theoretical and practical significance of the results of this study.

The macro-financial indicators of the state's budgetary security were calculated according to current practice. The analysis of the indicators indicates a critical level of budget security, which has worsened due to the negative impact of martial law. The integral indicator of budgetary security is calculated and visualized, considering the relevant standardized indicators. The obtained data reflects a complex downward trend caused by several macroeconomic factors with their cumulative effect due to the war situation in the country.

The authors emphasize the need for effective management of the financial system, considering macroeconomic factors and regulators of the financial stabilization of the economy and ensuring its further recovery. In a broad sense, an effective state is a country that defends its national interests and ensures its financial security, both in favorable times and during various shocks. Financial security is a criterion for the effective functioning of the state. Success in stabilizing budget security will ensure the country's financial security.

Ключові слова: фінансова система, фінансова безпека, бюджетна безпека, макрофінансові індикатори, макроекономічні чинники, стійкість, потенціал, ризики воєнного часу, бюджетний дефіцит, внутрішні та зовнішні загрози.

Keywords: financial system, financial security, budget security, macro-financial indicators, macroeconomic factors, sustainability, potential, wartime risks, budget deficit, internal and external threats.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Дотримання фінансової стабільності – одна із найважливіших умов реалізації потенціалу держави у сучасному світі. Країни з більш розвиненою фінансовою системою мають тенденцію зростати і розвиватися швидшими темпами, не нехтуючи питаннями національної безпеки. Наразі в Україні глибока соціально-політична криза супроводжується зовнішньою агресією, що згодом викликає прояви фінансово-економічної нестабільності. Така ситуація зумовлює необхідність адекватних дій влади щодо підтримки фінансової безпеки і економічної стабілізації. Зміни, як в економічному, так і в суспільно-політичному житті, що відбуваються в країні, напрямку впливають на економічну та фінансову безпеку країни. Це ставить стабільність економічної та фінансової систем на центральне місце в процесі управління державою. Фінансова безпека є необхідною умовою, що дозволяє досягати інших важливих громадських та політичних цілей, які є важливими для держави та населення. Оскільки дотримання національної безпеки є першочерговою задачею для України, вона є необхідною умовою у контексті досягнення основних її завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми економічної, фінансової і бюджетної безпеки розглянуто у науковому полі такими вітчизняними ученими, як О. Барановський [8], А. Полторак [24], І. Школьник, С. Козьменко, Й. Полач та Є. Воланін [6], Л. Гриценко, Л. Захаркіна, О. Захаркін, В. Новіков, Р. Чухно [13] та іншими. Віддаючи

належне проведеним дослідженням, питання фінансової безпеки та впливу на неї макроекономічних чинників, набувають особливої значущості в умовах нових викликів: посткарантинної, економічної, політичної кризи та воєнного стану країни. Аналіз показників, індикаторів та системи заходів щодо посилення фінансової безпеки держави потребують постійного моніторингу та балансування.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Розкриття теоретичних засад і визначення основних чинників впливу на фінансову (бюджетну) безпеку та розробка практичних рекомендацій щодо реалізації економічного потенціалу й зміцнення стійкості держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основні принципи і напрями національної політики держави з урахуванням забезпечення фінансової безпеки визначаються Стратегією економічної безпеки України на період до 2025 року [25], Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [18, 19], Стратегією забезпечення державної безпеки [26], Концепцією забезпечення національної фінансової безпеки [27], Стратегією розвитку фінансового сектору України до 2025 [21], Стратегією розвитку фінтеху в Україні до 2025 року [22]. Дотримання зазначених Стратегій та Концепцій залишається фундаментально значущим для стабілізації, повоєнного відновлення та подальшого розвитку економіки, а затверджена у нормативних документах методика дає інструменти для її практичної реалізації. Методичні рекомендації щодо розрахунку показників економічної безпеки дещо розширюють ризикову складову можливого стану фінансової системи, а саме уточнюють, що “фінансова безпека – це стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни” [18]. Фінансова безпека базується на складових, що безпосередньо забезпечують її на рівні держави (рис. 1).

Рис. 1. Основні складові фінансової безпеки країни

Джерело: сформовано авторами за даними [27, 18, 19].

Банківська безпека – це рівень фінансової стійкості країни, створений банківськими установами, що дозволяє забезпечити ефективність системи, яка функціонує в умовах захищеності від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих факторів незалежно від умов її функціонування. Безпека небанківського фінансового сектора – це рівень розвитку фондового і страхового ринків, що дозволяє повністю задовольнити потреби суспільства в зазначених фінансових інструментах і послугах. Боргове забезпечення – це відповідний рівень внутрішніх і зовнішніх боргів з урахуванням витрат на його обслуговування та ефективність використання зовнішніх й внутрішніх запозичень, оптимальне співвідношення їх достатності для задоволення реальних соціально-економічних потреб, що виключає загрозу національному суверенітету і його фінансовій системі [11, с. 49]. Бюджетна безпека – це стан забезпечення платоспроможності і фінансової стійкості державних фінансів, що дозволяє державі, користуючись національними зв'язками, більш ефективно реалізовувати свої функції. Валютна безпека – це стан формування обмінного курсу під впливом високої довіри суспільства до національної валюти, її стійкості, що створює оптимальні умови для прогресивного розвитку національної економіки, залучення іноземних інвестицій в країну, інтеграції держави у світову економічну систему, а також максимально захищає від шоків на міжнародних валютних ринках [8]. Грошово-кредитне забезпечення – це стан грошово-кредитної системи, що дає можливість всім суб'єктам народного господарства отримати якісні і

доступні кредитні ресурси в обсягах і на умовах, сприятливих для досягнення зростання економіки держави [15, с. 26]. Виходячи із зазначених вище тверджень, увага державного апарату зосереджується на бюджетній безпеці країни, а методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України надають перевагу саме індикаторам бюджетної безпеки. Ваговий коефіцієнт бюджетної безпеки в інтегральному індикаторі фінансової безпеки країни становить найбільше значення та дорівнює 0,2023. Основні індикатори бюджетної безпеки в складі фінансової безпеки країни представлені в табл. 1.

Таблиця 1. Індикатори та джерела вхідної інформації за складовими бюджетної безпеки України

№	Індикатори, %	Порядок розрахунку індикаторів	Джерела інформації
1.	Відношення дефіциту/профіциту Державного бюджету до ВВП, %	(дефіцит Державного бюджету / ВВП) x 100	Показники виконання Державного бюджету України, Мінфін. URL: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=77643 експрес-випуск «Валовий внутрішній продукт України» (видання Держстату)
2.	Дефіцит/профіцит бюджетних та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління, відсотків до ВВП, %	(дефіцит сектору загальнодержавного управління - дефіцит Зведеного бюджету) / ВВП x 100	Показники виконання Державного бюджету України, Мінфін. URL: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=77643 World economic outlook, Міжнародний валютний фонд. URL: http://www.imf.org/external/ns/cs.aspx?id=29 експрес-випуск «Валовий внутрішній продукт України» (видання Держстату)
3.	Рівень перерозподілу ВВП через Зведений бюджет, %	(доходи Зведеного бюджету / ВВП) x 100	World economic outlook, Міжнародний валютний фонд. URL: http://www.imf.org/external/ns/cs.aspx?id=29 експрес-випуск «Валовий внутрішній продукт України» (видання Держстату)
4.	Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів Державного бюджету, %	[(обслуговування державного боргу + погашення державного боргу) / доходи Державного бюджету] x 100	Показники виконання Державного бюджету України, Мінфін. URL: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=77643

Джерело: складено авторами за даними [3, 18, 19, 23].

Бюджетна безпека виступає своєрідним індикатором соціально-економічного розвитку держави і критерієм ефективності її бюджетної політики та організації бюджетного процесу [20]. Вона виражає здатність країни за допомогою бюджету виконувати властиві їй функції та завдання, а також задовольняти потреби платників податків та отримувачів бюджетних коштів з урахуванням індивідуальних, корпоративних і суспільних інтересів. Основними індикаторами бюджетної безпеки, запропонованими та одноголосно погодженими є [17]: дефіцит/профіцит Державного бюджету у відсотках від ВВП; доходи Державного бюджету у відсотках до ВВП; видатки Державного бюджету у відсотках до ВВП. У працях вітчизняних і зарубіжних вчених визначаються проблеми зміцнення бюджетної безпеки та здійснюється аналіз впливу фінансової кризи у всіх її проявах на бюджетну безпеку держави; аналізується рівень виконання Зведеного і Державного бюджетів як важливого критерію ефективної бюджетної політики та чинника фінансової безпеки держави [5]; обґрунтовуються напрями бюджетної політики України в сучасних умовах [9, с. 25]; визначаються загрози бюджетній безпеці держави [2] та фактори, що впливають на забезпечення бюджетної безпеки країни [12]. Зауважимо, що дослідження у сфері бюджетної безпеки переважно зосереджені на розрахунку значень відповідних індикаторів та аналізі їхньої динаміки. При цьому недостатня увага приділяється методиці оцінювання інтегрального показника та визначенню впливу окремих індикаторів. Тому важливою є необхідність застосування комплексного підходу до формування та аналізу єдиного нормованого інтегрального індикатора, який відобразить загальну тенденцію щодо дотримання/недотримання бюджетної безпеки держави, враховуючий економічну кризу, постепідеміологічні наслідки, воєнний стан тощо.

Розрахуємо зазначені у табл. 1 індикатори та представимо відповідні результати для подальшого розрахунку інтегрального індикатора бюджетної безпеки у таблиці 2.

Таблиця 2. Макрофінансові індикатори бюджетної безпеки України

Індикатори/Роки	2018	2019	2020	2021	2022
Відношення дефіциту, профіциту державного бюджету до ВВП, %	1,66	1,96	5,18	3,63	17,62
Дефіцит (+)/ профіцит (-) бюджету та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління до ВВП, %	3,78	4,09	10,83	9,01	25,61
Рівень перерозподілу ВВП через Зведений бюджет (без урахування доходів Пенсійного фонду), %	33,28	32,45	32,82	30,45	42,31
Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету, %	29,66	36,01	42,50	35,20	25,07

Джерело: складено та розраховано авторами за даними [18, 19, 23].

Оцінка поточного стану фінансової безпеки держави проводиться на основі макроекономічних та макрофінансових факторів, що впливають на окремі її складові. На основі узагальнення аналітичного матеріалу сучасних науковців [11; 16; 29] наведено основні показники для оцінювання впливу макроекономічних факторів на фінансову безпеку держави (табл. 3).

Таблиця 3. Основні індикатори для оцінювання впливу макроекономічних факторів на фінансову безпеку держави

Складові фінансової безпеки держави	Індикатори	Рекомендоване значення
Бюджетна безпека	Відношення дефіциту Державного бюджету до ВВП, %	< 3-4
	Рівень перерозподілу ВВП через Зведений бюджет, %	< 30
	Асигнування на науку, % до ВВП	> 1,7
	Видатки на оборону, у т.ч. утримання армії, % до ВВП	> 2
	Обсяг трансфертів з Державного бюджету, % до ВВП	< 15
Валютна та грошово-кредитна безпека	Обсяг іноземної валюти відносно гривневої маси (рівень доларизації), %	10
	Частка кредитів в іноземній валюті в загальному обсязі наданих кредитів, %	50
	Індекс зміни офіційного курсу гривні до долара США, середній за період, %	6
	Рівень інфляції за рік, %	7
	Різниця середньозваженої ставки за кредитами та облікової ставки НБУ, %	10

Складові фінансової безпеки держави	Індикатори	Рекомендоване значення
Банківська безпека	Достатність (адекватність) регуляторного капіталу (H2), %	$\geq 10-15$
	Частка іноземних банків у загальній кількості банківських установ, %	> 30
	Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	30-40%
	Частка простроченої заборгованості за кредитами у загальному обсязі кредитів, %	≤ 5
	Рентабельність активів, %	Тенденція до зростання
	Рентабельність капіталу, %	Тенденція до зростання

Джерело: складено за даними [11; 16; 29].

Окремої деталізації потребують основні показники для оцінювання впливу макроекономічних факторів на бюджетну безпеку держави (табл. 4).

Зробимо акцент на тому, що є найбільш загрозливим для бюджетної та боргової безпеки. Відповідно до Міжнародних стандартів і показників в цілому, зазначених в наукових джерелах, оптимальний обсяг державного боргу не повинен перевищувати 60% від ВВП. Якщо нормативне значення цього показника перевищене, то держава може втратити фінансову незалежність і стати неплатоспроможною. Державний борг України за останні роки досяг 40% від ВВП. Слід зазначити, що борги країни економічно виправдані тільки тоді, коли витрати, справлені за їх рахунок, сприяють збільшенню майбутніх доходів бюджету або скороченню витрат бюджету у наступних періодах [10, с. 139]. При цьому держава повинна погасити основний борг і виплатити відсотки. Тобто такі ресурси мають виступати в якості фінансового обґрунтування реалізації структурних трансформацій в економіці країни й інфраструктурних проєктів. В останні роки позикові кошти Україні використовувалися для покриття дефіциту бюджету, а саме були фактично витрачені на поточні потреби, що спричинило збільшення обсягів боргу.

**Таблиця 4. Основні індикатори для оцінювання впливу
макроекономічних факторів на бюджетну безпеку держави**

№ з/п	Макрофінансові індикатори	Порогові значення індикаторів у світовій практиці	Порогові значення індикаторів в Україні
1	2	3	4
1	Відношення дефіциту / профіциту Державного бюджету до ВВП, %	< 3**; < 3 – 4*	< 3 – 5
2	Дефіцит / профіцит бюджету та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління до ВВП, %	-	< 1-2
3	Рівень перерозподілу ВВП через Зведений бюджет (без урахування доходів Пенсійного фонду), %	-	< 30
4	Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів Державного бюджету, %	-	< 6-7
5	Покриття дефіциту Зведеного бюджету за рахунок зовнішніх запозичень, %	-	< 20-25
6	Відношення дефіциту, профіциту торговельного балансу до загального обсягу зовнішньої торгівлі, %	< 12***	< 5-10
7	Обсяг трансфертів з Державного бюджету до ВВП, %	-	<10 – 15
8	Амплітуда коливань бюджетних видатків на одну особу між регіонами України, %	-	<50
9	Дефіциту/профіциту Пенсійного фонду до власних доходів, %	-	< 3
10	Рівень спрямування доходів зведеного бюджету на фінансування дефіциту Пенсійного фонду, %	-	<23
11	Відношення податкових надходжень до доходів Зведеного бюджету, %	-	< 60

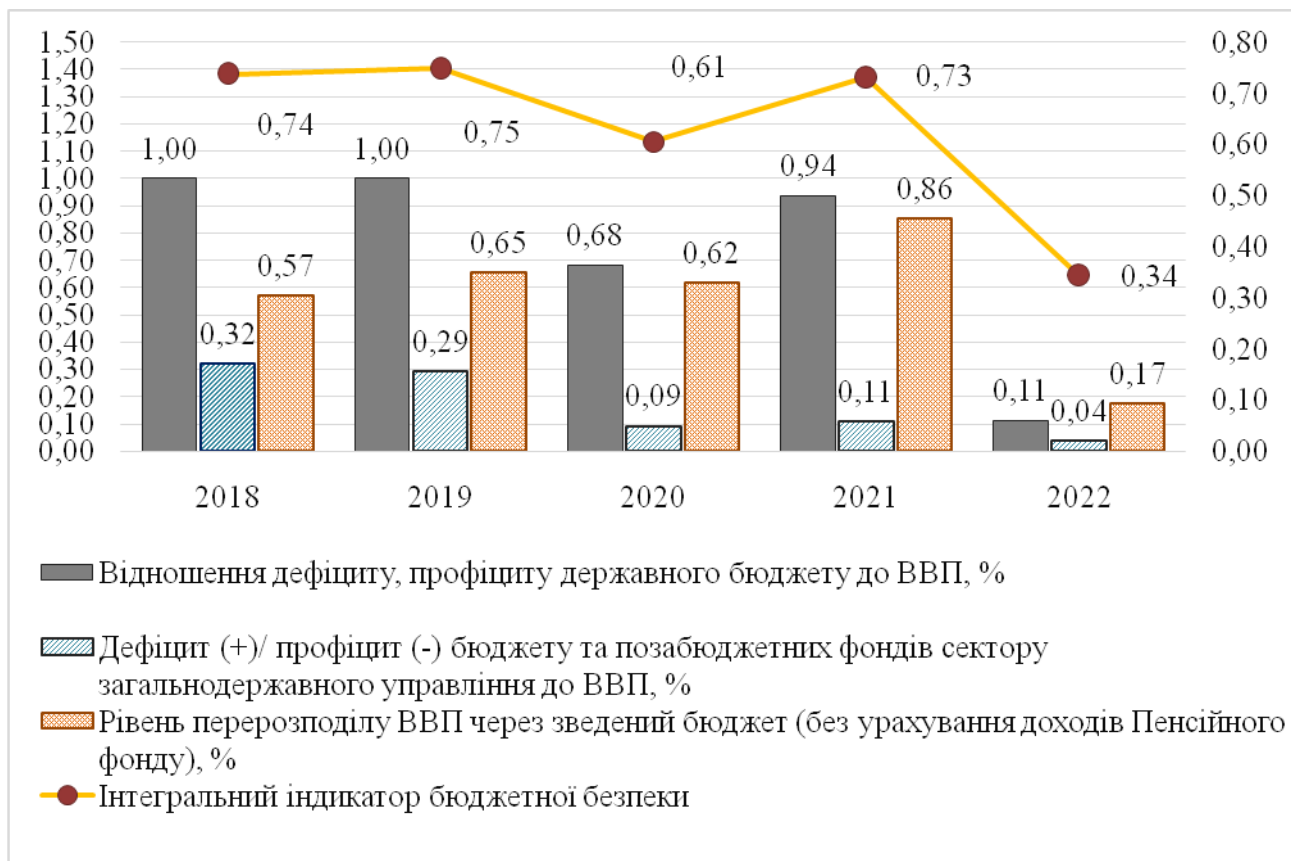
* - нормативи Світового банку; ** - нормативи ЄС (згідно з Маастрихтською угодою); *** - нормативи МВФ

Джерело: побудовано автором на основі даних [3; 18; 30; 31].

Динаміка інтегрального індикатора бюджетної безпеки з нормованими показниками для комплексної оцінки бюджетної безпеки країни на основі інформаційних даних табл. 1 та табл. 2 представлена на рис. 2.

Аналізуючи результати, представлені у табл.2 та на рис. 2, а також відповідні вихідні дані та нормативну базу методики №1277 [18] *індикатор відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП* за останні п'ять років відображає як кризу карантинного змісту, так і реакції бюджетної безпеки на воєнний стан країни. Різке підвищення дефіциту бюджету та скорочення обсягів виробництва відобразились на нормативній оцінці даного

індикатора та показало дестимулюючий характер у 2022 році, незважаючи на незначну позитивну тенденцію 2021 року. Даний індикатор знаходився за межами критичних значень за світовою і вітчизняною практикою (табл. 3), становив не більше 3-5 %, у 2020 році – 5,18% та у 2022 році – 17,62%.

Рис. 2. Динаміка інтегрального індикатора бюджетної безпеки у 2018-2022 рр.

Джерело: розраховано та складено авторами за даними [18, 23].

Дефіцит/профіцит бюджету та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління до ВВП свідчить про відповідність доходів функціям органів державного управління. Критичне значення за вітчизняною методикою становить 1-2%. Протягом розрахункового періоду макрофінансовий індикатор стабільно перевищує нормативний критичний рівень. Найнижче його значення спостерігається у 2018 році – 1,66 % та згідно методики №1277 [18] відображає дестимулюючий характер індикатора.

Рівень перерозподілу ВВП через Зведений бюджет (без урахування доходів Пенсійного фонду) визначає рівень державної участі в економіці.

Пороговим значенням індикатора для України є не перевищення межі у 30%. Макрофінансовий індикатор протягом дослідженого періоду перевищив даний «поріг», що свідчить про критичність ситуації і є логічним наслідком визначених макроекономічних умов. Перевищення порогового значення для даного індикатора свідчить про централізацію фінансових ресурсів у бюджеті, падіння приватного сектору економіки. Спостерігається тенденція проведення заходів щодо зростання доходів через фіскальні інструменти та загальна фіскалізація економіки навіть в умовах воєнного стану й одночасне скорочення ВВП на 5%. Критичне значення дестимулюючого характеру було досягнуто у 2022 році і склало 42,31%.

Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів Державного бюджету визначає частку доходів Державного бюджету, що направлена на фінансування минулих зобов'язань. Даний індикатор не візуалізовано на рис. 2, але він включений у розрахунок інтегрального індикатора бюджетної безпеки. Цей індикатор відзначається високою волатильністю та необхідністю залучення фінансових ресурсів для виконання зобов'язань. За затвердженою методикою значення макрофінансового індикатора перевищує у 2 рази його критичне значення за всі досліджувані періоди, а за 2020 рік – втричі, що доводить необхідність проведення заходів щодо реструктуризації боргу або визнання дефолту за даними зобов'язаннями.

Очевидно, що всі індикатори бюджетної безпеки відобразили воєнну картину реальності та нинішні можливості виконувати державні функції. Загалом інтегральний показник відтворює коливання кожного окремого бюджетного індикатора. Тобто, показуючи дестимуляцію у 2020 році, різке зниження рівня бюджетної безпеки зумовлене пандимічним потрясінням, намагаючись стабілізуватися у 2021 році, та остаточно «пробиваючи дно» через воєнну агресію росії у 2022 році.

Для більш повного та детального аналізу доцільним буде розрахунок ряду інших показників фінансової безпеки з метою відображення загальної

картини фінансової безпеки за результатами аналізу інтегральних показників боргової безпеки з огляду на отриману фінансову допомогу від країн-партнерів, банківську, валютну та інші види безпеки (рис. 1).

Управління національною фінансовою безпекою, зокрема бюджетною безпекою, вимагає вирішення широкого кола питань, пов'язаних з визначенням безпекових критеріїв, відстеженням факторів, що провокують зовнішні і внутрішні загрози національній фінансовій безпеці; розробкою заходів щодо їх профілактики і подолання. Основними макроекономічними факторами, що загрожували та загрожують фінансовій безпеці держави, є: обмеженість доступу до міжнародних фінансових ринків за рахунок істотного погіршення рейтингів; істотна залежність від експортно-імпорتنної діяльності (особливо імпорт енергоресурсів); погіршення стану міжнародної торгівлі, збільшення платіжної бази, дефіцит коштів, у тому числі за рахунок поточних операцій (торговельні суперництва, анексія територій держави, воєнний стан в Україні); глибока залежність від іноземних кредиторів (кредити МВФ); вплив світових фінансових криз на національну фінансову систему; нестабільність та недосконалість законодавчого регулювання у фінансово-валютній сфері [4]; нерівномірний розподіл податкового навантаження на компанії, що викликає ухилення від сплати податків і відтік капіталу закордон; незбалансована податкова політика держави; неврегульовані процеси реформування; відтік капіталу закордон у результаті погіршення інвестиційного клімату держави; низький рівень бюджетної дисципліни і дисбаланс бюджетної системи; збільшення державного боргу (боргова політика уряду) [1]; недостатній рівень золотовалютних резервів; значний рівень доларизації економіки; постійні коливання курсу національної валюти, зумовлені не макроекономічними факторами, а переважним чином викликані спекулятивними діями Уряду і регулятора; слабкий розвиток вітчизняного фондового ринку, особливо щодо використання механізмів обліку та передачі майна, а також забезпечення захисту прав інвесторів на фондовому ринку; недостатній рівень капіталізації

фінансової системи [7]. До макроекономічних факторів, зокрема загроз, що є актуальними на даний період можна віднести [14, 28, 32]: ресурсну і технологічну залежність України від зарубіжних країн, втрату традиційних ринків збуту продукції виробництва та надання послуг на світових ринках, неврегульованість щодо місця використання трудових ресурсів на світових ринках і механізму взаємовигідної кооперації у цій сфері, обмеженість діяльності вітчизняних фінансово-банківських установ на міжнародному ринку, залежність експортно-імпортних операцій від коливань на світових фінансових ринках, зростання ролі іноземних інвесторів у національній економіці, перевищення критично допустимого рівня зовнішнього боргу, зміна умов торгівлі та зміни світових цін, ефективність видатків, результативність бюджетування. Варто відзначити, що дані загрози посилюються посткарантинним та воєнним станом.

Окремої уваги варто приділити внутрішнім загрозам: неефективність дотримання бюджетного законодавства, несвоєчасне псевдо вдосконалення правової та нормативної бази, політика фіскальної дестабілізації економіки, використання зношених та морально застарілих основних засобів, недосконалість системи кредитування, що зменшує обсяг обігових коштів у суб'єктів господарювання, як основи стабілізації та росту ВВП, тінізація бізнесу, високий рівень корупції, нецільове використання бюджетних коштів.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Отже, проблема забезпечення фінансової безпеки держави є постійною і невідворотною. Беручи до уваги аналітичні складові дослідження, підкреслюємо, що прийняття ефективних управлінських рішень щодо даного питання з метою стабілізації ситуації є важливим завданням для державотворців. Водночас необхідно нівелювати проблему неякісної системи прогнозування показників дохідної частини бюджету, адже більшість індикаторів бюджетної безпеки включають дані показники в основу своїх розрахунків, а, значить, результати прямопропорційно залежать від якості даного показника. Не можна залишити без уваги той факт, що результати

підготовлених прогнозів постійно піддаються політичним коригуванням. З однієї сторони, з боку виконавчої влади з метою збільшення доходів, з іншої – МВФ з метою узгодження з його власними прогнозами, що закладаються в програми співробітництва з Україною. Наслідком цього являється хронічне недовиконання планових показників Державного бюджету як за доходами, так і за видатками.

В умовах війни світ зіштовхнувся із потужною маркетинговою зброєю та численними популістичними рішеннями задля задоволення електорату. Так, підвищення соціальних стандартів у цілому та видатків для окремих галузей у період перед парламентськими та президентськими виборами зумовили велику кількість неефективних рішень для бюджетної безпеки країни.

Беручи до уваги поточний стан фінансового забезпечення України, органи державної влади повинні вживати заходів, спрямованих не тільки на поліпшення його ефективності, а також і заходи загальної стабілізації та забезпечення економічного відновлення. До них можна віднести: раціоналізацію імпорту, що здійснюється за рахунок оптимізації споживання енергії, збільшення експорту до витрат на технологічне і організаційне просування, випереджувальний розвиток наукоємних виробництв, реструктуризацію або списання боргів (за певними векторами зобов'язань) і залучення “тіньового” валютного капіталу до операцій банківської сфери.

Що стосується фінансової безпеки, то держава може зробити кілька кроків: запровадити заходи щодо усунення схем ухилення від сплати податків, скорочення витрат і дефіциту бюджету, виконання зобов'язань перед міжнародними партнерами. А також врахувати значення показника рівня тіньової економіки в розрахунку фінансової безпеки країни. Тим не менш, є певні питання, які потребують подальшого аналізу і пошуку рішень для забезпечення бюджетної безпеки держави. Вони включають децентралізацію влади і відповідну децентралізацію бюджету, оптимізацію

бюджетних витрат, ефективного виконання бюджету і підвищення прозорості державних фінансів задля успішної євроінтеграції України.

Література

1. Bondaruk, T., Momotiuk, L. and Zaichko, I. (2023), “Budgetary policy of Ukraine in time of challenges and its impact on financial security”, *Statistics in Transition new series*, vol. 24, pp. 145-168, available at: <https://doi.org/10.59170/stattrans-2023-009> (Accessed 20.10.2023).

2. Davydenko, N., Mykhaylichenko, M., Titenko, Z. and Tsiukalo, L. (2023), “External Debt Management in the System of Financial Security of the State”, *WSEAS Transactions on Business and Economics*, vol. 20, pp. 144 – 153, available at: <https://wseas.com/journals/articles.php?id=7255> (Accessed 03.11.2023).

3. External debt statistics: guide for compilers and users. Inter-Agency Task Force on Finance Statistics. – Washington, D. C.: *International Monetary Fund*, 2014. - 351 p. URL: https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/External_debt_statistics_guide.pdf. (Accessed 01.11.2023).

4. Kovalenko V., Slatvinska M., Sheludko S., Makukha S. and Valihura V. (2023), “The monetary component in ensuring the financial security of the state”, *Financial and credit activity problems of theory and practice*, vol.1, n 48, pp. 8–22, available at: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.48.2023.3972> (Accessed 03.11.2023).

5. Nikolov, P. and Pasimeni, P. (2023), “Fiscal Stabilization in the United States: Lessons for Monetary Unions”, *Open Econ Rev*, n 34, pp.113–153, available at: <https://doi.org/10.1007/s11079-022-09664-8> (Accessed 03.11.2023).

6. Shkolnyk, I., Kozmenko, S. and Polach, J., & Wolanin, E. (2020). “State financial security: Comprehensive analysis of its impact factors”, *Journal of International Studies*, vol. 13(2), pp. 291-309, available at:

https://www.joiss.eu/?618,en_state-financial-security-comprehensive-analysis-of-its-impact-factors (Accessed 03.11.2023).

7. Vitlinskyi, V. and Makhanets, L. (2019), “Modeling the stability of the country's financial system”. *8th International Conference on Monitoring, Modeling and Management of Emergent Economy: Experimental Economics and Machine Learning for Prediction of Emergent Economy Dynamics*, M3E2-EEMLPEED, Ukraine, Odessa. Paper presented at the CEUR Workshop Proceedings, 2422, pp. 335-344.

8. Барановський, О.І. *Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення)*: монографія. 2004. К. Київ. нац. Торг-екон. Ун-т. 407 с.

9. Молдован, О. О. *Бюджетна політика в Україні в умовах ризиків сповільнення економічної динаміки: аналіт. доп.* / [авт.: Молдован О. О. [та ін.] ; за ред. Я. А. Жаліла], Нац. ін-т стратег. дослідж. 2012. Київ : НІСД. 75 с.

10. Вашай, Ю.В. Шляхи підвищення рівня фінансової безпеки України на сучасному етапі. *Галицький економічний вісник*. 2016. №6(39). с.137-144.

11. Винниченко, Н. В., Есманов, О. М. Оцінка стану фінансової безпеки в Україні. *Економічний часопис-XXI*. 2014. № 3-4(2). С. 47-51.

12. Вудвуд, В., Рудько, А. Бюджетна безпека як важливий фактор соціально-економічного розвитку держави. *Молодий вчений*. 2020. № 2 (78). с. 28-31. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-2-78-6> (дата звернення: 03.11.2023).

13. Гриценко, Л., Захаркіна, Л., Захаркін, О., Новіков, В., Чухно, Р. Вплив цифрових трансформацій на транспарентність фінансово-економічних відносин та фінансову безпеку України. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2022. №3(44). с.167–175. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.44.2022.3767> (дата звернення: 03.11.2023).

14. Захожай, К.В. Бюджетна безпека як поняття сучасної фінансової науки. *Фінанси, облік і аудит*. 2018. №1 (31). с. 68-90.

15. Кравчук, Н.Я., Колісник, О.Я., Мелих, О.Ю. *Фінансова безпека: Навчально-методичний посібник*. 2016. Тернопіль: Вектор. 277 с.
16. Луцик-Дубова, Т.О. Основні пріоритети зміцнення фінансової безпеки України. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2017. № 22. ч. 2. с. 1-6.
17. Миколайчук, А.Б. Методичний підхід до прогнозування рівня фінансової безпеки держави в системі моніторингу. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2012. № 38. с. 32.
18. Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Наказ № 1277: за станом на 29 жовтня 2013 року “Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (дата звернення: 03.11.2023).
19. Міністерства економіки України, Наказ № 60: за станом на 2 березня 2007 року “Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України”. URL: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=97980&cat_id=38738 (дата звернення: 03.11.2023).
20. Наконечна, Ю.Л., Демиденко, Л. М. Фіскальна консолідація в забезпеченні стабілізації державних фінансів. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право)*. 2014. № 1(64). с. 210-214.
21. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (2019). Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 р. 27 грудня № 797, URL: <https://ips.ligazakon.net/document/kl190364> (дата звернення: 03.11.2023).
22. Національний банк України (2020). Фінтех Стратегія розвитку України до 2025 року. Сталий розвиток інновацій, безготівковий та фінансової грамотності. 09.07.2020. URL: https://bank.gov.ua/ua/file/download?file=Strategy_finteh2025.pdf (дата звернення: 03.11.2023).

23. Міністерство фінансів України. Показники виконання Державного бюджету України. URL: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=77643 (дата звернення: 03.11.2023).

24. Полторак, А.С. *Фінансова безпека держави в умовах глобалізаційних змін: теорія, методологія, практика*: монографія. 2019. Миколаїв: МНАУ. 463 с.

25. Рада національної безпеки і оборони України (2021). Стратегія економічної безпеки України для на період до 2025 р.. Указ Президента України № 347 від 11.08.21. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3472021-39613> (дата звернення: 03.11.2023).

26. Рада національної безпеки і оборони України (2022). Стратегія забезпечення безпеки держави: Указ Президента України № 56 від 16.02.2022. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Ukazy/5264.html> (дата звернення: 03.11.2023).

27. Розпорядження Кабінет Міністрів України від 15 серпня 2012 р. № 569-р. Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/569-2012-%D1%80/> (дата звернення: 03.11.2023).

28. Хлівний, В. К., Рудик Н. В. Аналітична складова макрофінансових індикаторів сталого розвитку. Бізнес Інформ. 2019. № 12. с. 311 – 316. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-12-311-316> .(дата звернення: 03.11.2023).

29. Смоквіна, Г.А. Фінансова безпека як стратегічна складова економічної безпеки України.. *Економіка: реалії часу*. 2017. №3(13). с. 30-36.

30. Хаванов, А. В. Критерії та показники економічної безпеки в умовах державної заборгованості та їх вплив на економіку України. *Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму*. 2012. № 1(2).
С. 374–382. URL:

звернення: 03.11.2023).

31. Царук, О. В. Концептуальні основи та статистичні індикатори оцінки боргової безпеки держави. *Світ фінансів*. 2007. № 1. с. 46 - 50.

32. Жибер Т.В. Бюджетування під час надзвичайного стану у контексті євроінтеграції для України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. № 44. с.30-35. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/44_2022ua/7.pdf (дата звернення: 03.11.2023).

References

1. Bondaruk, T., Momotiuk, L. and Zaichko, I. (2023), “Budgetary policy of Ukraine in time of challenges and its impact on financial security”, *Statistics in Transition new series*, vol. 24, pp. 145-168. <https://doi.org/10.59170/stattrans-2023-009>.

2. Davydenko, N., Mykhaylichenko, M., Titenko, Z. and Tsiukalo, L. (2023), “External Debt Management in the System of Financial Security of the State”, *WSEAS Transactions on Business and Economics*, vol. 20, pp. 144 – 153, available at: <https://wseas.com/journals/articles.php?id=7255> (Accessed 03.11.2023).

3. International Monetary Fund (2014), External debt statistics: guide for compilers and users. Inter-Agency Task Force on Finance Statistics, International Monetary Fund, Washington, D. C., available at: https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/External_debt_statistics_guide.pdf. (Accessed 01.11.2023).

4. Kovalenko V., Slatvinska M., Sheludko S., Makukha S. and Valihura V. (2023), “The monetary component in ensuring the financial security of the state”, *Financial and credit activity problems of theory and practice*, vol.1, n 48, pp. 8–22.: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.48.2023.3972>.

5. Nikolov, P. and Pasimeni, P. (2023), "Fiscal Stabilization in the United States: Lessons for Monetary Unions", *Open Economies Review*, n 34, pp.113–153. <https://doi.org/10.1007/s11079-022-09664-8>.

6. Shkolnyk, I., Kozmenko, S. and Polach, J., & Wolanin, E. (2020). "State financial security: Comprehensive analysis of its impact factors", *Journal of International Studies*, vol. 13(2), pp. 291-309, available at: https://www.jois.eu/?618,en_state-financial-security-comprehensive-analysis-of-its-impact-factors (Accessed 03.11.2023).

7. Vitlinskyi, V. and Makhanets, L. (2019), "Modeling the stability of the country's financial system", *8th International Conference on Monitoring, Modeling and Management of Emergent Economy: Experimental Economics and Machine Learning for Prediction of Emergent Economy Dynamics*, M3E2-EEMLPEED, Ukraine, Odesa. Paper presented at the CEUR Workshop Proceedings, 2422, pp. 335-344.

8. Baranovskyi, O.I. (2004), *Finansova bezpeka v Ukraini (metodolohiia otsinky ta mekhanizmy zabezpechennia)* [Financial security in Ukraine (assessment methodology and security mechanisms)], Kyiv. national Trading economy. univ, Kyiv, Ukraine.

9. Moldovan, O. O. (2012), *Biudzhetna polityka v Ukraini v umovakh ryzykiv spovil'nennia ekonomichnoi dynamiky* [Budgetary policy in Ukraine under conditions of risks of economic slowdown], *National University strategist research*, Kyiv, Ukraine.

10. Vashai, Yu.V. (2016), "Ways to increase the level of financial security of Ukraine at the current stage", *Galician Economic Bulletin*, vol. 6(39), pp.137-144.

11. Vynnychenko, N. V. and Esmanov, O. M. (2014), "Assessment of the state of financial security in Ukraine", *Economic journal-XXI*, vol. 3-4(2), pp. 47-51.

12. Vudvud, V. and Rudko, A. (2020), "Budget security as an important factor in the socio-economic development of the state", *Young scientist*, vol. 2 (78),

pp. 28-31, available at: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-2-78-6> (Accessed 03.11.2023).

13. Hrytsenko, L., Zakharkina, L., Zakharkin, O., Novikov, V. and Chuhno, R. (2022), "The impact of digital transformations on the transparency of financial and economic relations and the financial security of Ukraine", *Financial and credit activity : problems of theory and practice*, vol.3(44), pp.167–175, available at: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.44.2022.3767> (Accessed 03.11.2023).

14. Zakhozhai, K.V. (2018), "Budget security as a concept of modern financial science", *Finance, accounting and auditing*, vol. 1 (31), pp. 68-90.

15. Kravchuk, N.Ya., Kolisnyk, O.Ya. and Melikh, O.Yu. (2016), [Financial security: Educational and methodological guide], Vektor, Ternopil, Ukraine.

16. Lutsyk-Dubova, T.O. (2017), "The main priorities of strengthening the financial security of Ukraine" *Scientific works of the Kirovohrad National Technical University. Economic Sciences*, vol. 22, no. 2, pp. 1-6.

17. Mykolaichuk, A.B. (2012), "Methodical approach to forecasting the level of financial security of the state in the monitoring system", *Bulletin of the Economy of Transport and Industry*, vol. 38, p. 32.

18. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2013), Order "On approval of Methodological recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (Accessed 03.11.2023).

19. Ministry of Economy of Ukraine (2007), Order "On approval of the Methodology for calculating the level of economic security of Ukraine", available at: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=97980&cat_id=38738 (Accessed 03.11.2023).

20. Nakonechna, Yu.L. and Demydenko, L.M. (2014), "Fiscal consolidation in ensuring the stabilization of state finances", *Scientific Bulletin of the National University of the State Tax Service of Ukraine (Economics, Law)*, vol. 1(64), pp. 210-214.

21. National Securities and Stock Market Commission (2019), “Strategy for the development of the financial sector of Ukraine until 2025”, available at: <https://ips.ligazakon.net/document/kl190364> (Accessed 03.11.2023).

22. National Bank of Ukraine (2020), “Fintech Development Strategy of Ukraine until 2025. Sustainable development of innovations, cashless and financial literacy”, available at: https://bank.gov.ua/ua/file/download?file=Strategy_finteh2025.pdf (Accessed 03.11.2023).

23. Ministry of Finance of Ukraine (2023), “Performance Indicators of the State Budget of Ukraine”. available at: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=77643 (Accessed 03.11.2023).

24. Poltorak, A.S. (2019), *Finansova bezpeka derzhavy v umovakh hlobalizatsijnykh zmin: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Financial security of the state in the conditions of globalization changes: theory, methodology, practice], MNAU, Mykolaiv, Ukraine.

25. President of Ukraine (2021), Decree “On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated August 11, 2021 “Economic Security Strategy of Ukraine for the period until 2025” of the No. 347 dated 11.08.21, available at: <https://www.president.gov.ua/documents/3472021-39613> (Accessed 03.11.2023).

26. President of Ukraine (2022). Decree “On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated December 30, 2021 “Strategy for ensuring state security”, available at: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Ukazy/5264.html> (Accessed 03.11.2023).

27. Cabinet of Ministers of Ukraine (2012), Decree “On approval of the Concept of ensuring national security in the financial sphere”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/569-2012-%D1%80/> (Accessed 03.11.2023).

28. Khlivny, V. K. and Rudyk, N. V. (2019), “Analytical component of macro-financial indicators of sustainable development”, *Business Inform*, vol. 12,

pp. 311 – 316, available at: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-12-311-316> (Accessed 03.11.2023).

29.Smokvina, G.A. (2017), “Financial security as a strategic component of the economic security of Ukraine.” *Economy: realities of time*, vol. 3(13), pp. 30-36.

30.Khavanov, A. V. (2012), “Criteria and indicators of economic security in conditions of public debt and their impact on the economy of Ukraine”, *Bulletin of the International Nobel Economic Forum*, vol. 1(2), pp. 374–382, available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Bmnef/2012_1_2/52.pdf (Accessed 03.11.2023).

31.Tsaruk, O. V. (2007), “Conceptual foundations and statistical indicators of the assessment of the state's debt security”, *World of Finances*, vol. 1, pp. 46 - 50.

32.Zhyber T.V. (2022), “Budgeting during a state of emergency in the context of European integration for Ukraine”, *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, vol. 44, pp.30-35, available at: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/44_2022ua/7.pdf (access date: 03.11.2023).

Стаття надійшла до редакції 09.11.2023 р.